

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра прикладної лінгвістики

Н. М. ФІЛІПОВА, Н. Є. ШАМАНОВА

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ
THEORY AND PRACTICE OF SCIENTIFIC
AND TECHNICAL TRANSLATION**

*Методичні рекомендації для студентів першого рівня вищої освіти
галузі знань **В Культура, мистецтво та гуманітарні науки**
спеціальності **В11 Філологія**
за спеціалізацією **Прикладна лінгвістика***

Рекомендовано Методичною радою НУК

ВИДАВНИЦТВО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМ. АДМІРАЛА МАКАРОВА

2026

Автори:

Н. М. Філіппова, кандидат філологічних наук, професор Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова;

Н. Є. Шаманова, старший викладач Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Рецензент А. В. Міняйлова, кандидат педагогічних наук, доцент Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Рекомендовано Методичною радою НУК імені адмірала Макарова

Філіппова Н. М.

- Ф53 Теорія і практика науково-технічного перекладу. Theory and practice of scientific and technical translation : методичні рекомендації для студентів першого рівня вищої освіти галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки спеціальності В11 Філологія за спеціалізацією Прикладна лінгвістика / Н. М. Філіппова, Н. Є. Шаманова. – Миколаїв : НУК, 2026. – 35 с.

Методичні рекомендації з дисципліни «Теорія і практика науково-технічного перекладу» мають на меті формування у студентів певної перекладацької компетенції в рамках вимог діючої програми.

Уміщено тематику та завдання лекційних занять, тематику практичних занять, завдання до самостійної, індивідуальної та проєктної роботи.

Призначені для студентів першого рівня вищої освіти освітньої програми «Прикладна лінгвістика» спеціальності В11 Філологія.

УДК 81'25:62(076)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
АНОТАЦІЯ КУРСУ.....	6
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.....	9
ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
СТРУКТУРА КУРСУ.....	10
Тематика лекційних занять.....	10
Тематика практичних занять.....	14
САМОСТІЙНА РОБОТА.....	21
Завдання для самостійної роботи практичних занять.....	21
Завдання для індивідуальної роботи з лекційної частини.....	29
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ.....	30
Контрольні питання з теорії.....	30
Контрольні питання з практики.....	31
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	33

ВСТУП

*Переклад – один з найбільш важливих
суттєвих засобів спілкування між людьми.*

Й. Гете

У ставленні людини до світу, в якому вона існує, велику роль сьогодні відіграє та інформація, якою обмінюються країни, їх економіки, технології, науки, ІТ-іновації. Саме тому науково-технічний переклад став одним із домінуючих аспектів у сфері інтелектуальної діяльності людства. Науково-технічний переклад (фаховий переклад) спеціалізується в конкретних фахових галузях і мовних комбінаціях.

Особливості науково-технічного перекладу зумовлені його зв'язками з різними галузями знань:

1. Аналіз процесів комунікації, взаємовідносин між мовою та мовленнєвою ситуацією, сприяння розумінню та взаєморозумінню в процесі спілкування людей, які розмовляють різними мовами, свідчать про необхідність знань таких дисциплін, як «Комунікативна лінгвістика», «Прагматика», «Стилістика», «Соціолінгвістика».

2. Відмінність у мовах зумовлена різними історичними, географічними, економічними, культурними причинами, а перекладач є посередником між мовами і культурами («Лінгвокраїнознавство», «Лінгвокультурологія»).

3. Необхідність знань фонетичних, граматичних, лексичних, синтаксичних, текстових, принаймні, двох мов і сформованість навичок їх використання свідчать про необхідність практичного володіння цими двома мовами.

4. Знакова система тексту складається із знаків найвищого текстового рівня і знаків нижчих рівнів: надфразової єдності, речення, словосполучення, слова, компонентів слів.

Разом вони складають цілісну систему кодів тексту. У процесі науково-технічного перекладу перекладач повинен правильно та цілеспрямовано кодувати і декодувати всі знаки у систему кодів інших мов («Семіотика»).

5. У процесі перекладу його якість (адекватність, еквівалентність) вимірюється кількістю адекватної/еквівалентної інформації у вихідному тексті і тексті перекладу («Інформатика»).

6. Автоматизовані системи пошуку інформації, різні варіанти машинного перекладу, машинного реферування, комп'ютерні бази даних, електронні словники – це необхідні інструменти, які допомагають перекладачу науково-технічного перекладу сьогодні.

7. Перекладач науково-технічного тексту має справу із різними фаховими мовами (спеціальними мовами, технологіями), різними понятійними сферами, різними термінологіями, тобто із різними сукупностями мовних засобів, які використовуються у фахових комунікаціях.

8. Технічні науки зосереджені на універсальних законах, емпірично доведених засадах. Науково-технічні тексти описують конкретні об'єкти, процеси, феномени, які можна відчутти і виміряти.

Методичні рекомендації пропонують студентам необхідну базову інформацію про курс «Теорія і практика науково-технічного перекладу»: робоча навчальна програма, практичні завдання для самоконтролю.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Теорія і практика науково-технічного перекладу» передбачено освітньою програмою «Прикладна лінгвістика» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності ВІІ «Філологія» за спеціалізацією «Прикладна лінгвістика».

Ця дисципліна спрямована на вивчення базових перекладацьких теорій і понять та передбачає набуття практичних навичок і вмінь при перекладі різних науково-технічних текстів. Лекційна частина курсу спрямована на створення теоретичної бази для пошуку найбільш вдалих перекладацьких рішень та способів перекладу текстів різних жанрів і стилів. Практичні заняття з дисципліни сприяють формуванню необхідних навичок обробки тексту в процесі перекладу та використанню перекладацьких стратегій при виконанні письмового перекладу спеціальних технічних текстів.

Ключові слова: науково-технічний переклад, перекладацькі рішення, практичні навички перекладу.

Abstract of the course

The compulsory discipline «Theory and practice of scientific and technical translation» is provided by the educational and professional training programme «Applied linguistics» of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty B11 «Philology» in the speciality «Applied linguistics».

This discipline focuses on studying the basic theories and concepts of translation and provides practical skills for handling a variety of scientific and technical texts. The lectures are aimed at forming theoretical basis for the most appropriate translation solutions relating to the texts of different genres and styles. The practical part of the discipline focuses on implementing the basic translation strategies in order to produce special technical written texts.

Key words: *scientific and technical translation, translation solutions, practical translation skills.*

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань <i>В Культура, мистецтво та гуманітарні науки</i>	<i>Обов'язкова</i>	
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		3-й	3-й
Електронний адрес РПНД на сайті Університету	Спеціальність <i>В11 Філологія за спеціалізацією В11.10 Прикладна лінгвістика</i> Освітня програма <i>Прикладна лінгвістика</i>	Семестр	
		5-й, 6-й	5-й, 6-й
		Лекцій	
		30 год	12 год
		Практичні, семінарські	
		30 год	12 год
Загальна кількість годин денна – 180	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		120 год	156 год
		Вид контролю: залік, екзамен	
		Форма контролю: комбінована	

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

- знати принципи, технології та прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною (іноземними) мовами;
- аналізувати й інтерпретувати твори зарубіжної художньої літератури, визначати їхню специфіку і місце в літературному процесі (відповідно до обраної спеціалізації).

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Підґрунтям для ефективного оволодіння навчальною дисципліною «Теорія і практика науково-технічного перекладу» є попереднє опанування таких дисциплін, як: «Англійська мова», «Сучасна українська мова». Ця дисципліна має перспективний зв'язок із дисциплінами та їх розділами: «Лексикологія англійської мови», «Стилістика англійської мови».

СТРУКТУРА КУРСУ

*Translation, unfortunately, is something
you learn only by doing.*

W. Weaver – піонер машинного перекладу
(1894–1978)

Тематика лекційних занять

Викладач: канд. філол. наук, проф. НУК Філіппова Н. М.

Модуль 1.

Основні поняття теорії перекладу.

Змістовий модуль 1.

Системний підхід до вивчення перекладу

Тема 1. *Предмет теорії перекладу. Місце перекладознавства серед мовознавчих дисциплін.*

Місце перекладознавства серед мовознавчих дисциплін. Переклад – мистецтво чи наука? Передумови виникнення теорії перекладу. Об'єкт і предмет перекладознавства. Сучасне розуміння поняття «перекладознавство».

Навчальний матеріал лекції: [1], стор. 5–46; [8], стор. 9–53.

Тема 2. *Еквівалентність і адекватність.*

Теорія рівнів еквівалентності: еквівалент, варіантний відповідник, специфіка перекладного еквівалента у науково-технічному перекладі. Види контекстів. Адекватність як основна стратегія перекладу спеціальних текстів.

Інформаційна структура висловлювання і формально-граматична структура речення. Синтаксичний аналіз тексту: виділення головних (підмета, присудка) і другорядних членів речення (додатка, означення, обставин).

Навчальний матеріал лекції: [1], стор. 50–74; [6], стор. 10–45; [8] стор. 53–69.

Тема 3. Одиниці перекладу.

Можливості членування тексту перекладу. Слово як одиниця перекладу. Речення як одиниця перекладу. Текст як одиниця перекладу. Правила виділення одиниць перекладу.

Навчальний матеріал лекції: [1], стор. 174–191; [8], стор. 95–109.

Тема 4. Моделі перекладу.

Поняття «модель перекладу». Основні етапи процесу перекладу. Моделі перекладу: комунікативна модель перекладу, денотативна модель перекладу, трансформаційна модель перекладу, семантична модель перекладу, ситуативна модель перекладу.

Навчальний матеріал лекції: [1], стор. 174–191; [8], стор. 95–109.

Змістовий модуль 2. Перекладацькі стратегії

Тема 5. Види перекладів.

Основні види перекладів. Практичне використання знань про типи перекладів.

Переклад художніх творів, поезій, спеціальних текстів, нормативних документів. Юридична відповідальність перекладача за точну відповідність тексту оригіналу і тексту перекладу.

Навчальний матеріал лекції: [1], стор. 46–51.

Тема 6. Переклад як прикладна лінгвістична проблема. Експеримент у перекладознавстві.

Переклад як акт міжмовної комунікації. Переклад як когнітивна проблема. Переклад як канал міжнародного обміну науково-технічної інформації. Переклад як один з основних

джерел створення нових термінів. Переклад як інформаційна послуга.

Аналіз експериментальних методик порівняння тексту оригіналу і тексту перекладу.

Навчальний матеріал лекції: [2], стор. 7–26, 48–81; [6], стор. 69–81.

Круглий стіл: презентація проєктів «Сучасні проблеми перекладознавства».

Модуль 2.

Змістовий модуль 3.

Переклад як процес міжмовної трансформації: особливості науково-технічного обміну інформацією

Тема 7. *Особливості науково-технічного функціонального стилю.*

Поняття «стиль», «жанр». Англomовний спеціальний текст як джерело науково-технічної інформації у глобальному інформаційному просторі. Об'єктивність, логічність, системність – основні характеристики науково-технічного тексту.

Навчальний матеріал лекції: [1], стор. 74–174; [3], стор. 54–62; [4], стор. 21–28, 57–131.

Тема 8. *Функціональна диференціація лексики. Слово в теорії перекладу.*

Граматичні, лексичні, стилістичні ознаки науково-технічного тексту. порівняння процесу перекладу художніх і спеціальних текстів.

Навчальний матеріал лекції: [4], стор. 133–137; [6], стор. 130–143.

Тема 9. *Історія становлення англомовного науково-технічного стилю.*

Передумови появи англомовного наукового стилю. Періоди становлення англомовного наукового стилю.

Навчальний матеріал лекції: [4], стор. 133–137; [6], стор. 130–143.

Тема 10. *Компоненти інформаційної структури наукового тексту. Науково-технічна інформація як предмет перекладу.*

Перекладацькі трансформації. Причини необхідності використання перекладацьких трансформацій у процесі перекладу. Класифікації перекладацьких трансформацій.

Навчальний матеріал лекції: [1], стор. 143–169; [6], стор. 81–122, 166–185; [8], стор. 139–145.

Тема 11. *Перекладацькі трансформації.*

Перекладацькі трансформації. Причини необхідності використання перекладацьких трансформацій у процесі перекладу. Класифікації перекладацьких трансформацій.

Навчальний матеріал лекції: [1], стор. 143–169; [6], стор. 81–122, 166–185; [8], стор. 139–145.

Тема 12. *Основні типи перекладних англо-українських еквівалентів.*

Критерії визначення типів текстів. Необхідність типологізації перекладів. Жанрова диференціація науково-технічних текстів.

Навчальний матеріал лекції: [5], [9].

Круглий стіл: презентація проєктів «Машинний переклад: історія, огляд програм».

Тематика практичних занять

Викладач: старш. викладач Шаманова Н. Є.

Модуль 1.

Змістовий модуль 1.

Граматичні труднощі науково-технічного перекладу

Тема 1. Переклад присудка.

Часові форми дієслова. Узгодження часових форм. Переклад форми наказового способу дієслова в інструкціях та вказівках. Три способи перекладу аналітичних форм наказового способу. Форми пасивного інфінітива дієслова. Особливості перекладу пасивного інфінітиву у складі модального дієслівного присудка. Переклад форм непрямих способів дієслова. Переклад складного номінативного присудка. Переклад складного модального присудка з «must», «have to» та «should». Складні модельні присудки з «may», «might», «can» і «could». Особливості перекладу присудку, вираженого сполученням «might» з перфектним інфінітивом. Переклад складного модального присудка з «will», «would», «need» і «ought to». Складний модальний присудок з «to be to». Переклад фразеологічного присудка. Переклад інвертованого присудка. Переклад підрядного присудкового речення.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карбан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 15–70.

Тема 2. Переклад підмета.

Формальний підмет «there». Підмет, виражений займенником «one», та способи його перекладу. Займенник «it» у функції підмета. Анафоричні займенники «this/that», «these/those». Займенник-замінник «one» у функції підмета.

Неозначено-особовий підмет, виражений особовими займенниками «we», «you» і «they». Переклад герундія у функції підмета. Переклад інфінітива у функції підмета. Способи перекладу простих форм інфінітива. Переклад групового підмета. Переклад розщепленого підмета. Переклад імпліцитного підмета. Особливості перекладу підрядних підметових речень, які вводяться сполучниками «that», «if/whether», сполучними словами «who», «which», «how», «where», «why», «when».

Навчальний матеріал практичного заняття: Карбан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 70–99.

Тема 3. Переклад додатка.

Формальний додаток «one» та формальний додаток «it». Займенник-замінник «one» та «that»/«those», «these». Інфінітив у функції додатка. Об'єктний предикативний інфінітивний зворот. Об'єктний предикативний дієприкметниковий зворот герундій у функції додатка. Переклад у функції додатка. Переклад інвертованого додатка та підрядного додаткового речення.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карбан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 100–113.

Тема 4. Переклад обставин.

Способи перекладу англійських прислівників на «-ly» у функції обставини. Інфінітив у функції обставини мети, наслідку та ступеня. Переклад дієприкметника I та дієприкметникового звороту. Дієприкметник II і дієприкметниковий зворот. Переклад герундія та герундіального звороту у функції

обставини. Інвертована обставина. Переклад абсолютних конструкцій з дієприкметниками I та II. Адекватний спосіб перекладу абсолютної номінативної конструкції у функції обставини. Переклад еліптичних підрядних речень та підрядних обставинних речень.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карaban, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 122–159.

Тема 5. Переклад означення.

Переклад неозначеного та означеного артикля. Переклад прикметників правостороннього означення та прикметників з суфіксами «-able/-ible». Іменник як лівостороннє означення. Способи перекладу інфінітива у функції означення та інфінітивної конструкції з прийменником «for». Переклад герундія. Дієприкметник I та дієприкметниковий зворот. Дієприкметник II та відповідний дієприкметниковий зворот. Переклад конструкції «дієприкметник/прикметник + інфінітив». Способи перекладу прикінцевої прикладки та підрядного означувального речення.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карaban, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 160–193.

Тема 6. Передача значень синтаксичних конструкцій.

Конструкція логічної емфази. Порядок членів речення та речень. Переклад порівняльних і псевдопорівняльних конструкцій. Види каузативних конструкцій та способи їх перекладу. Герундіальна конструкція. Способи передачі непаралельних однорідних членів речення. Види заперечувальних конструкцій та способи їх перекладу.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карбан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 194–220.

Тема 7. Морфологічні труднощі перекладу.

Форми числа іменників. Переклад абсолютного генетива та субстантивованих прикметників. Граматична омонімія слів «one», «that», «to be», «to have», «to do», «to make» та особливості їх перекладу.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карбан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 221–250.

Модуль 2.

Змістовий модуль 2.

Лексичні проблеми науково-технічного перекладу

Тема 8. Способи перекладу лексичних одиниць. Лексичні трансформації.

Дві групи елементів денотативної системи вихідної мови. Словникові відповідники та безеквівалентні одиниці. Переклад неоднозначних слів (вибір варіантного відповідника. Прийом транскодування при перекладі термінів. Використання калькування або дослівного перекладу. Контекстуальна заміна. Основні прийоми створення контекстуальних заміни: смислова диференціація, конкретизація та генералізація значення слова й антонімічний переклад або формальна негативація. Прийом описового перекладу та вимоги до його застосування.

Визначення слова широкої семантики та застосування лексичної трансформації конкретизації його значення.

Використання трансформації генералізації при перекладі загальнонаукового та загальнотехнічного шарів лексичного складу текстів. Додавання та вилучення слова при перекладі як лексичні трансформації, які є виправданими з точки зору адекватності перекладу. Випадки заміни слова однієї частини мови на слово іншої частини мови та доцільність застосування такої лексичної трансформації.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карабан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 279-315.

Тема 9. Науково-технічні терміни та труднощі їх перекладу. Переклад префіксальних термінів.

Міжгалузева та внутрішньогалузева омонімія термінів і переклад. Переклад префіксальних термінів. Терміни з префіксами «after-», «co-», «cross-», «dis-», «ex-», «extra-», «hetero-», «homo-», «mis-», «multi-», «non-», «over-», «para-», «poly-», «poly-», «post-», «pro-», «quasi-», «self-», «sub-», «un-», «under-».

Навчальний матеріал практичного заняття: Карабан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 315–363.

Тема 10. Переклад суфіксальних термінів.

Терміни з суфіксами «-er/or», «-free», «-less», «-like», «-oid», «-ologist».

Навчальний матеріал практичного заняття: Карабан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та

жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 365–383.

Тема 11. Переклад складних термінів.

Аналіз сполучуваності компонентів у терміні. Переклад багаточленних атрибутивних сполучень. Переклад складних термінів моделі N1+N2, N+PartI+N, Adj+PartI+N, Fdj+ParII+N, Nom+ParII+N. Переклад складних термінів з антропонімами.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карабан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 383–403.

Тема 12. Переклад інтернаціоналізмів, псевдоінтернаціоналізмів та паронімів.

Лексиколізовані форми множини: пароніми і переклад. Способи перекладу слів-реалій. Переклад назв навчальних закладів, факультетів, кафедр. Особливості перекладу назв наукових та технічних установ, підприємств, громадських наукових і технічних організацій. Переклад географічних назв.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карабан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 408–427.

Тема 13. Жанрово-стилістичні проблеми науково-технічного перекладу.

Жанрово-стилістичні проблеми науково-технічного перекладу. Врахування особливостей жанру і стилю при перекладі. Переклад сталих необразних фраз. Переклад образної фразеології. Переклад метафоричних термінів. Розмовні елементи

в англійських науково-технічних текстах. Особливості вживання англійського особового займенника.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карaban, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 455–469.

Тема 14. *Анотаційний та реферативний переклад. Редагування комп'ютерних перекладів.*

Види технічного перекладу. Повний письмовий переклад – основна форма технічного перекладу. Реферативний переклад. Етапи роботи над реферативним перекладом. Анотаційний переклад. Вимоги до складання анотації. Структура анотації та її складові частини. Редагування комп'ютерних перекладів.

Навчальний матеріал практичного заняття: Карaban, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с., стор. 250–272.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Розподіл годин самостійної роботи для студентів:

- складання глосарію – **1 год / 1 заняття**;
- підготовка до лекцій – **2 год / 1 заняття**;
- підготовка усних відповідей до практичних занять – **1 год / 1 заняття (ДФН); 3 год / 1 заняття (ЗФН)**;
- виконання практичних перекладацьких завдань – **2 год / 1 заняття (ДФН); 4 год / 1 заняття (ЗФН)**;
- підготовка до круглого столу – **10 год / 1 захід**;
- підготовка до контрольних заходів:

ДФН	ЗФН
МКР – 1 год / 1 захід ; Залік – 2 год / 1 захід ; Екзамен – 3 год / 1 захід	МКР – 10 год / 1 захід ; Залік – 10 год / 1 захід ; Екзамен – 21 год / 1 захід

Завдання для самостійної роботи практичних занять

Тема 1. Переклад присудка.

1. Складіть таблицю з особливостей перекладу різних видів присудка за матеріалами підручника [8], стор. 15–70.
2. Перекладіть текст та проаналізуйте види присудків з навчального підручника [11], стор. 6–11.
3. Перевірте свої знання з теми за тестами з методичних вказівок [10], стор. 23–27.

Питання для самоконтролю

- 1) Які граматичні відмінності існують між науково-технічними текстами в англійській та українській мовах?
- 2) Чим зумовлені ці відмінності?
- 3) Які граматичні перекладацькі трансформації застосовуються для адекватного перекладу?

- 4) Як перекладаються часові форми дієслова-присудка?
- 5) Як перекладаються складні модальні присудки?

Тема 2. Переклад підмета.

1. Складіть таблицю особливостей перекладу різних видів підмета за матеріалами підручника [8], стор. 70–99.
2. Перекладіть тексти з навчального підручника [11], стор. 6–11, та проаналізуйте види підмета.
3. Перевірте свої знання з теми за тестами з методичних вказівок [10], стор. 45–50.

Питання для самоконтролю

- 1) Як перекладається формальний підмет «there»?
- 2) Як перекладається герундіальна підметова група?
- 3) Які є способи перекладу інфінітиву у функції підмета?
- 4) Що таке агентивний неживий підмет і як він перекладається?
- 5) Що таке імпліцитний підмет у деяких реченнях наукового стилю?

Тема 3. Переклад додатка.

1. Складіть таблицю особливостей перекладу різних видів додатка за матеріалами підручника [8], стор. 100–113.
2. Перекладіть тексти з навчального підручника [11], стор. 15–16, та проаналізуйте види додатка.
3. Перевірте свої знання з теми за тестами з методичних вказівок [10], стор. 50–58.

Питання для самоконтролю

- 1) Як перекладається формальний додаток «one»?
- 2) Як перекладаються займенники-замінники «that/those» та «these» у функції додатка?
- 3) Які особливості перекладу об'єктного предикативного інфінітивного звороту?
- 4) Які особливості перекладу об'єктного предикативного дієприкметникового звороту?
- 5) Які правила перекладу інвертованого додатка?

Тема 4. Переклад обставин.

1. Складіть таблицю особливостей перекладу різних видів обставин за матеріалами підручника [8], стор. 122–159.
2. Перекладіть тексти з навчального підручника [11], стор. 22–24, та проаналізуйте види обставин.
3. Перевірте свої знання з теми за тестами з методичних вказівок [10], стор. 58–69.

Питання для самоконтролю

- 1) Як перекладається інфінітив у функції обставини мети та наслідку?
- 2) Як перекладається дієприкметник I та дієприкметниковий зворот з ним у функції обставини?
- 3) Як перекладається дієприкметник II та дієприкметниковий зворот з ним?
- 4) Як перекладається абсолютна конструкція з дієприкметниками I та II?

Тема 5. Переклад означення.

1. Складіть таблицю особливостей перекладу означення за матеріалами підручника [8], стор. 160–193.
2. Перекладіть тексти з навчального підручника [11], стор. 24–27, та проаналізуйте переклад означення.
3. Перевірте свої знання з теми, виконавши тести з методичних вказівок [10], стор. 70–74.

Питання для самоконтролю

- 1) Як перекладаються артикли у функції означення?
- 2) Як перекладається правостороннє означення?
- 3) Як перекладається лівостороннє означення?
- 4) Як перекладається займенник-репрезентант «that/those»?
- 5) Як перекладається підрядне означувальне речення?

Тема 6. Передача значень синтаксичних конструкцій.

1. Складіть таблицю особливостей передачі значень синтаксичних конструкцій за матеріалами підручника [8], стор. 194–220.

2. Перекладіть тексти з навчального підручника [11], стор. 80–84, і проаналізуйте переклад синтаксичних конструкцій.

3. Перевірте свої знання з теми, виконавши тести з методичних вказівок [10], стор. 74–79.

Питання для самоконтролю

1) Як передаються значення логічної емпізи при перекладі?

2) Яким чином передаються порівняльні та псевдопорівняльні конструкції?

3) Які види каузативних конструкцій вживаються в англійських науково-технічних текстах?

4) Який є адекватний спосіб перекладу герундіальних конструкцій?

5) Які існують способи перекладу конструкцій із запереченнями?

Тема 7. Морфологічні труднощі перекладу.

1. Складіть таблицю з морфологічних труднощів перекладу за матеріалами підручника [8], стор. 221–250.

2. Перекладіть тексти з навчального підручника [11], стор. 85–88, та проаналізуйте адекватний спосіб перекладу морфологічних труднощів.

3. Перевірте свої знання з теми, виконавши тест з методичних вказівок [10], стор. 79–88.

Питання для самоконтролю

1) Які особливості в перекладі мають форми числа англійських іменників?

2) Які є способи перекладу субстантивованих прикметників?

3) Що таке катафоричні займенники та який адекватний спосіб їх перекладу?

4) Чому важливо визначити функцію і лексико-граматичну групу дієслова «to be» при перекладі?

5) Які є адекватні способи перекладу дієслова «to do» при граматичній амонімії?

Тема 8. *Способи перекладу лексичних одиниць. Лексичні трансформації.*

1. Складіть таблицю способів перекладу лексичних одиниць та лексичних трансформацій за матеріалами підручника [8], стор. 279–315.

2. Перекладіть по 10 речень за матеріалами підручника [8] зі сторінок 281, 283, 285, 288, 291, 298, зазначивши способи перекладу лексичних одиниць.

3. Перекладіть по 10 речень за матеріалами підручника [8] зі сторінок 302, 307, 310, 314, визначивши, де є доцільним застосування певних лексичних трансформацій.

4. Зробіть повний письмовий переклад текстів з навчального підручника [11], стор. 31–38, і проаналізуйте застосовані способи перекладу та лексичні трансформації.

Питання для самоконтролю

1) Які лексичні труднощі виникають у процесі перекладу науково-технічної літератури?

2) У чому причина існування лексичних труднощів перекладу?

3) Які головні шляхи вирішення лексичних проблем перекладу?

4) Які є способи перекладу лексичних одиниць?

5) Які є лексичні перекладацькі трансформації?

Тема 9. *Науково-технічні терміни та труднощі їх перекладу. Переклад префіксальних термінів.*

1. Складіть таблицю способів перекладу англійських наукових і технічних термінів, утворених за допомогою активних терміноутворюючих префіксів за матеріалами підручника [8], стор. 315–363.

2. З кожного підрозділу перекладіть по 10 речень, визначивши адекватний спосіб перекладу префіксальних термінів.

3. Виконайте завдання теми «Affixation» з навчального підручника [11], стор. 39–49.

Питання для самоконтролю

- 1) Чому знання словотворчої та морфологічної структури важливе для правильного перекладу термінів?
- 2) Чому виникають труднощі при перекладі омонімічних термінів?
- 3) Що таке міжгалузева омонімія термінів?
- 4) Від чого залежить правильність перекладу префіксальних термінів?
- 5) Що треба мати на увазі, щоб уникнути неправильного вибору варіанта перекладу омонімічного терміна?

Тема 10. Переклад суфіксальних термінів.

1. Складіть таблицю способів перекладу англійських наукових і технічних термінів, утворених за допомогою активних терміноутворюючих суфіксів та напівсуфіксів за матеріалами підручника [8], стор. 365–383.
2. З кожного підрозділу перекладіть по 10 речень, звертаючи увагу на правильний вибір способу перекладу суфіксальних термінів, і визначте його.
3. Зробіть повний письмовий переклад текстів з навчального підручника [11], стор. 50–54, та проаналізуйте способи перекладу суфіксальних термінів.

Питання для самоконтролю

- 1) Що є важливою умовою правильного перекладу суфіксальних термінів?
- 2) Які суфікси є найбільш активними у терміноутворенні?
- 3) Що позначають терміни із суфіксом «-ism» і якими способами вони можуть перекладатися?
- 4) Яким чином перекладаються терміни із суфіксом «-less»?
- 5) Що означає суфікс «-ologist» і як перекладаються терміни з ним?

Тема 11. *Переклад складних термінів.*

1. Складіть таблицю особливостей перекладу складних термінів за різними моделями їх структури за матеріалами підручника [8], стор. 383–403.

2. Перекладіть по 10 речень з кожного підрозділу та проаналізуйте спосіб перекладу складних термінів.

3. Виконайте завдання теми «Compounding» з навчального підручника [11], стор. 61–64.

Питання для самоконтролю

1) З яких процедур складається процес перекладу складних термінів?

2) Від чого залежить правильність перекладу багатозначних компонентів складаних термінів?

3) З яких операцій складається переклад багаточленних атрибутивних сполучень?

4) Які є способи перекладу термінів моделі (Adj. + Part.I) + N?

5) Яким чином перекладаються терміни моделі (Num. + Part.II) + N?

Тема 12. *Переклад інтернаціоналізмів, псевдоінтернаціоналізмів та паронімів.*

1. Складіть таблицю особливостей перекладу інтернаціоналізмів, псевдоінтернаціоналізмів та паронімів за матеріалами підручника [8], стор. 408–420.

2. Перекладіть речення, визначивши інтернаціоналізми та псевдоінтернаціоналізми за матеріалами підручника [8], завдання 1, стор. 411.

3. Визначте перекладні відповідники наступних паронімів за матеріалами підручника [8], завдання 1, стор. 415.

4. Перекладіть речення, попередньо визначивши паронімічні слова за матеріалами підручника [8], завдання 2, стор. 415.

Питання для самоконтролю

- 1) Чому переклад інтернаціоналізмів та псевдоінтернаціоналізмів становить певні труднощі для перекладача?
- 2) Що таке міжмовні омоніми?
- 3) Що таке лексикалізовані форми множини?
- 4) Що таке пароніми?
- 5) Як треба уникати помилок в перекладі паронімічних слів?

Тема 13. Жанрово-стилістичні проблеми науково-технічного перекладу.

1. Складіть таблицю особливостей жанрових та стилістичних норм науково-технічних текстів за матеріалами підручника [8], стор. 455–469.

2. Перекладіть речення, визначивши адекватні відповідники сталих необразних виразів, вжитих у реченнях, за матеріалами підручника [8], завдання 1, стор. 456–457.

3. Перекладіть речення, звертаючи увагу на вибір адекватного способу перекладу фразеологізмів за матеріалами підручника [8], завдання 1, стор. 460–461.

4. Перекладіть речення, визначивши в них метафоричні терміни за матеріалами підручника [8], завдання 2, стор. 464–465.

5. Перекладіть речення, вибравши адекватний спосіб передачі на українську мову займенника «І» за матеріалами підручника [8], завдання 2, стор. 469.

Питання для самоконтролю

- 1) Чому стилістичні помилки знижують якість перекладу?
- 2) Які стали необразні фрази є типовими для науково-технічних текстів?
- 3) Як перекладаються образні фразеологізми?
- 4) Що таке мовна і мовленнєва метафора в складі метафоричних термінів?
- 5) Як перекладаються речення з займенником «І» в англійських науково-технічних статтях?

Тема 14. *Анотаційний та реферативний переклад. Редагування комп'ютерних перекладів.*

1. Зробіть анотаційний та реферативний переклад тексту комп'ютерної тематики (до 2000 знаків).

2. Зробіть граматичну правку комп'ютерних перекладів, орієнтуючись на відповідні оригінали, зазначте помилки, запропонуйте свої варіанти перекладу (за матеріалами підручника [8], завдання 2, стор. 255).

Питання для самоконтролю

- 1) Що таке анотаційний переклад?
- 2) Що таке реферативний переклад?
- 3) Які є вимоги до складання анотації?
- 4) Які етапи роботи над реферативним перекладом?
- 5) Які причини граматичних та стилістичних помилок спеціальних програм комп'ютерного перекладу?

Завдання для індивідуальної роботи з лекційної частини

1. Таблиця «Історія перекладу» (персоналії, термін, види перекладу, основні характеристики).
2. Глосарій (50 термінів з тем).

3. ТЕМИ ПРОЄКТІВ

1. Історія становлення перекладознавства як окремої галузі знань.
2. Суспільно-політичне значення теорії і практики перекладу.
3. Роль експерименту у перекладознавстві.
4. Чи вичерпало перекладознавство свої потенціальні можливості?
5. Огляд програм/платформ машинного перекладу: історія, переваги, недоліки.
6. Штучний інтелект і теорія та практика перекладу.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

Контрольні питання з теорії

1. Визначення поняття «переклад».
2. Поняття «науково-технічний переклад».
3. Визначення поняття «еквівалент».
4. «Адекватність» у науково-технічному перекладі.
5. Проблема безперекладності.
6. Визначення поняття «комунікативна рівноцінність».
7. Одиниці перекладу.
8. Моделі перекладу.
9. Види науково-технічних перекладів. Стан сучасного машинного перекладу.
10. Роль довідкових джерел для науково-технічного перекладу.
11. Історія становлення науково технічного стилю (англійська мова).
12. Характерні особливості науково-технічного стилю.
13. Переклад як прикладна лінгвістична проблема.
14. Переклад як акт міжмовної комунікації.
15. Переклад як канал міжнародного обміну науково-технічної інформації.
16. Термін і терміносистема.
17. Інформаційні компоненти інформаційної структури тексту.
18. Роль трансформацій у процесі перекладу граматичних компонентів.
19. Види граматичних трансформацій.
20. Особливості лексичної системи з точки зору перекладу.
21. Лексичні трансформації.

Контрольні питання з практики

1. Роль трансформацій у процесі перекладу граматичних компонентів.
2. Види граматичних трансформацій.
3. Особливості перекладу головних форм присудка з англійської мови на українську мови.
4. Особливості перекладу пасивних форм дієслова з англійської мови на українську.
5. Особливості перекладу підрядного присудкового речення у ролі присудка.
6. Головні засоби вираження модальності в англійській та українській мовах.
7. Особливості перекладу займенників у ролі підмета.
8. Особливості перекладу герундія у ролі підмета.
9. Особливості перекладу інфінітива у ролі підмета.
10. Особливості перекладу групового та розщепленого підметів.
11. Особливості перекладу підметового речення.
12. Особливості перекладу додатків.
13. Переклад детермінантів речення.
14. Переклад різних видів означення.
15. Особливості перекладу різних типів обставин.
16. Особливості перекладу значень синтаксичних конструкцій.
17. Морфологічні труднощі перекладу.
18. Граматична омонімія при перекладі.
19. Головні лексичні проблеми науково-технічного перекладу.
20. Головні термінологічні проблеми науково-технічного перекладу.
21. Основні способи перекладу лексичних одиниць.
22. Словникові відповідники. Одно- та багатоеквівалентні лексичні одиниці.
23. Використання прийому транскодування при перекладі.

24. Доцільність використання прийому калькування при перекладі.

25. Основні прийоми створення контекстуальної заміни.

26. Використання прийому смислового розвитку при перекладі.

27. Використання прийому формальної негативації при перекладі.

28. Застосування описового перекладу.

29. Основні перекладацькі лексичні трансформації.

30. Слова широкої семантики в науково-технічних текстах та адекватний спосіб їх перекладу.

31. Застосування конкретизації значення слова при перекладі.

32. Значення та способи перекладу термінів з найбільш продуктивними префіксами «ex-», «extra-», «heter(o)-», «homo-», «mis-», «multi-», «non-», «omni-», «over-», «para-», «poly-», «post-», «pro-», «quasi-», «self-», «sub-», «un-» та «under-».

33. Найбільші продуктивні суфікси при утворенні термінів та їх значення «-er»/«-or», «-ism», «-ologist», «-less» та «-like».

34. Застосування генералізації значення слова в процесі перекладу лексичних елементів.

35. Трансформація додавання та вимоги до її застосування.

36. Застосування трансформації вилучення в процесі перекладу лексичних елементів.

37. Порядок перекладу складних термінів.

38. Сполучуваність компонентів у терміні та переклад.

39. Особливості перекладу термінів моделі $N1 + N2$, $N + \text{Part I} + N$, $N + \text{Part II} + N$, $\text{Adj} + \text{Part I} + N$, $\text{Num.} + \text{Part II} + N$ та $N + \text{Part II} + N$.

40. Переклад багаточленних атрибутивних словосполучень.

41. Переклад інтернаціоналізмів, псевдоінтернаціоналізмів, паронімів.

42. Анотаційний та реферативний переклад.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література для лекційного курсу

1. Бондаренко, К. Л., Бондаренко, О. С. Зіставна лексикологія (гендерний та соціолінгвістичний аспекти). Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. – Вінниця : Нова книга, 2011. – 168 с.
2. Верба, Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов (посібник для перекладацьких відділень). – Вінниця : Нова книга, 2006. – 160 с.
3. Дубенко, О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 224 с.
4. Зарицький, М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства. – Київ : Політехніка, 2004. – 128 с.
5. Філіппова, Н. М. Загальне термінознавство : навчальний посібник. – Миколаїв : НУК, 2020. – 224 с.
6. Catford, J. C. Linguistic theory of translation. An essay in applied linguistics. – London : Oxford University Press, 2011. – 212 p.
7. Wright, S. E., Wright, L. D. Scientific and technical translation. – N. Y. : John Benjamin's Publishing Company, 2012. – 306 p.

Базова література для практичних занять

8. Карабан, В. І. Переклад англійської мови і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
9. Корунець, І. В. Theory and Practice of Translation. – Вінниця : Нова Книга, 2000. – 448 с.
10. Шаманова, Н. Є. Методичні вказівки для самостійної роботи з теорії і практики науково-технічного перекладу /

Н. Є. Шаманова, Н. С. Мочалова. – Миколаїв : НУК, 2011. – 87 с.

11. Filippova, N. The Wonderworld of Translation through the Wonderworld of Engineering : навчальний посібник по перекладу з англійської мови на українську / Н. М. Філіппова, Н. Є. Шаманова. – Миколаїв : УДМТУ, 2004. – 148 с.

Допоміжна література курсу

1. Швачко, С. О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти : посібник. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 128 с.

2. Дьяков, А. С., Кияк, Т. Р. Основи термінотворення. – Київ : Видавничий дім «KM Academia», 2000. – 218 с.

3. Карабан, В. І., Мейс, Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 608 с.

4. Корунець, І. В. Вступ до перекладознавства. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 512 с.

5. Чередниченко, О. Про мову і переклад. – Київ : Либідь, 2007. – 248 с.

6. Miram, G. Translation Algorithms. – Kyiv : Tvim inter, 1998. – 175 p.

7. Miram, G., Daineko, V. et al. Basic Translation. – Kyiv : Elga, Nika-Center, 2003. – 240 p.

Навчальне видання

ФІЛІППОВА Ніна Михайлівна
ШАМАНОВА Наталія Євгенівна

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ
THEORY AND PRACTICE OF SCIENTIFIC
AND TECHNICAL TRANSLATION**

*Методичні рекомендації для студентів першого рівня вищої освіти
галузі знань **В Культура, мистецтво та гуманітарні науки**
спеціальності **В11 Філологія**
за спеціалізацією **Прикладна лінгвістика***

Комп'ютерна правка й коректура *О. Є. Вакула*
Комп'ютерне верстання *Ю. С. Семенченко*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 2,03. Вид. № 33. Зам. № 0704-29.
Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54007
E-mail : publishing@nuos.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6402 від 19.09.2018 р.